

Posudek oponenta na bakalářskou práci „Analýza postojů k socioekonomickým dopadům rozvodu z hlediska genderu“ (Markéta Zumrová, 2020)

vypracoval: Ondřej Špaček, Ph.D.

Bakalářská práce Markéty Zumrové se zaměřuje na problematiku rozvodů, konkrétně na představy lidí o jejich socioekonomických dopadech. První část práce se široce zabývá současným stavem poznání z hlediska toho, jaké mají rozvody dopad na oba partnery i jejich děti, z nejrůznějších hledisek (ekonomické, sociální, psychologické ad.). V druhé části pak autorka prostřednictvím dat CVVM Naše společnost 2017 analyzuje faktory diferenciací dvou postojových otázek – ohledně společenské vážnosti rozvedených lidí a tomu, zda má rozvod horší dopad na muže či ženu. Autorka v práci využívá pokročilých metod statistické analýzy, a dospívá k závěru, že (1) představu o nižší společenské vážnosti rozvedených mají především starší respondenti; (2) představu o horším postavení mužů po rozvodu mají spíše muži.

Text práce odráží nepochybně značné úsilí autorky ve všech krocích zpracování. Teoretická východiska zpracovávají rozsáhlý objem existujících (zejména cizojazyčných) studií, empirická analýza je sice velmi sevřená, ale využívá netriviální metodu. V tomto smyslu mohu soudit, že autorka zřetelně demonstrovala kompetence požadované pro obhájení bakalářské práce. Samotný text ale také obsahuje ve všech těchto krocích výrazné nedostatky, které se podstatným způsobem odrážejí v navrhovaném hodnocení.

Problémem teoretických východisek textu je zaprvé poměrně zřetelná zmatečnost, zadruhé pak to, že neposkytují smysluplný podklad pro vymezený empirický problém – postoje k rozvodu. Práce zahrnuje řadu pasáží, které se věnují rozvodové legislativě, popř. právnímu vymezení různých pojmů, které ale pro samotnou práci nejsou příliš relevantní ani užitečné. Podobně se zde věnuje i povaze manželství, což sice má určitou zřejmou souvislost s rozvody, ale v práci to není přímo popsáno či argumentováno. Nesystematicky se na některých místech míchají legislativní aspekty („zánik smrtí či prohlášení manžela za mrtvého“) a sociálně-vědní teoretické výklady (Becker) (str. 6) (pozn. zároveň tato pasáž vytváří zdání, že Beckerův ekonomizující výklad je univerzální teoretické východisko pro chápání toho, co je to manželství).

V kapitolách ne vždy narazíme na to, co čekáme. V částech o stigmatizaci se vracíme k diskuzi dopadů rozvodu. Podobně tak někdy text přechází diskuze mezi legislativou a výzkumem. Je zde i místo, kde vedle sebe stojí obecný výklad Možného a hned poté citace zprávy ČTK, což je obtížně souměřitelné (str. 12).

Ani reprodukce statistik není zcela uspořádaná a přehledná. Na str. 7 je uvedeno, že údaj „vyplývá z tabulky č. 2“, dále se ale věta odkazuje na tabulku č. 1. Zároveň data uvedená v tabulce č. 1 se mi nepodařilo v citovaném zdroji (ČSÚ 2014b) dohledat. Chtěl jsem si především ujasnit, jak z tabulky plynou generační rozdíly, které autorka dále popisuje. Pokud dobře chápu ukazatel úhrnné rozvodovosti, jedná se o konstrukt na základě daného roku, nikoli skutečnou výslednou statistiku. Pak je ale nutné situaci popisovat jinak. Podobně mě zaujalo vymezení normy v pozn. 3 (str. 24). V citovaném textu (Cialdini & Trost, 1998) se mi ale uvedené nepodařilo dohledat. Bylo by možné to objasnit?

Text obsahuje řadu formálních pochybení, které někdy až mohou hraničit s plagiací. Pasáž z Eurostatu (2015) je přímo opsaná ze zdroje, nejedná se o parafrázi (str. 7). Podobně pak Dudová & Hastrmanová (2007) je převzata téměř doslovně (str. 21), stejně tak Šatava & Jánský (2015) (str. 23), i pasáže z Fučíka

(2008), které nejsou zahrnuty do přímé citace (str. 28). Celkově se z textu zdá, že si autorka neosvojila zásadní rozdíl mezi citací a parafrází, a snadno se tak vystavuje obvinění z plagiátorství.

Autorka na str. 19 odkazuje na Parsonse (1955). To v dnešní době čtenáře rozhodně zaujme. Skutečně z něj čerpala při zpracování této práce? Bylo by to možné demonstrovat?

Hlavní problém teoretické části z hlediska záměru práce je ale především to, že problematice postojů k rozvodu je zde věnováno pouze necelých pět stran (kapitola 2.4.3), přičemž i zde výklad částečně odbíhá znovu k dopadům rozvodu. S ohledem na to, že se jedná o tematické jádro práce, by si daná problematika zasloužila bohatší významové i výzkumné zakotvení. Rámování postojů k rozvodu konceptem stigmatu je jistě možné, ale poměrně ploché a jednostranné. Ostatně vede to pak i k tomu, že samotný cíl práce visí zcela ve vzduchu. Proč chce autorka zkoumat postoje? Jaké výzkumy k tomu tématu můžeme najít? Proč formuluje hypotézy tak, jak je formuluje? Proč by se měli postoje k rozvodu lišit z hlediska uvedených faktorů? Co to věcně znamená, pokud se hypotézy prokážou a pokud ne? Na jakou relevantní sociologickou otázku nám to dává odpověď?

K empirické části práce také lze formulovat podstatné výtky.

Formulovat v sociologické práci nulovou a alternativní hypotézu je poměrně technicistní. A špatně to maskuje to, že hypotézy nemají příliš relevantní věcnou oporu (viz výše). Použitá data nemají korektní bibliografický údaj (viz metadata v datovém archivu). Takto jsou i obtížně dohledatelná. Výzkum s uvedeným názvem neexistuje (str. 29), jedná se pouze o blok otázek v rámci šetření „Naše společnost 2017 – únor“.

Problémem ale především je, že text v analýze dochází k zavádějící interpretaci výsledků, což mimochodem ukazuje, jak může být zrádné přistupovat k vícerozměrným analýzám a interpretacím bez dostatečné zkušenosti se základními operacemi, např. kontingenčními tabulkami. Autorka na základě regresní analýzy říká, že „z analýzy ovšem vyšlo, že muži připisují horší porozvodové postavení především svému genderu.“ (str. 43), což není pravda. Jak muži, tak ženy s výrokem nesouhlasí, tj. připisují horší postavení ženě. Jednoduchá kontingenční tabulka ukazuje, že s tímto výrokem nesouhlasí přibližně 45 % žen, a asi 40 % mužů. Rozdíl zjištění v regresní analýze tedy neříká, že muži mají opačný názor, ale že mají pouze o něco více souhlasný postoj než ženy!

Spekulativní dovětek o vysvětlení vztahu postojů k rozvodu a věkem prostřednictvím odlišné míry religiozity je do určité míry nesrozumitelný. Proč ale – pokud to autorka předpokládá – nebyla proměnná náboženské vyznání přímo zahrnuta do regresního modelu?

Celkově, bakalářská práce zřetelně odráží vynaložené úsilí a prokazuje kompetence odpovídající bakalářskému stupni studia. Ocenit lze zejména zpracování poměrně rozsáhlých východisek, která se ale bohužel do značné míry minula s výzkumnou otázkou. I s ohledem na popsané formální problémy a nedostatky v analytické části práci rozhodně doporučuji k obhajobě, navrhuji však hodnocení dobře.